

Oorlogsverzen. Gevecht met het dier

Paul Haimon

bron

Paul Haimon, *Oorlogsverzen. Gevecht met het dier*. Winants C.V. Uitgeverij, Heerlen ca. 1945
(derde druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/haim001geve02_01/colofon.php

© 2015 dbnl / erven Paul Haimon

Zanger in treurgetijden

Verbrand mijn have, doch raak de vanen niet
In het gewoel versplinter niet wat heilig
en vroom brandt in de ziel. Veilig
voor altijd zij wat bewaard in het lied.

Rook en vernietiging, puinen de aarde,
platgetrapt door wie haar schoonheid verraadt;
duistere horden klinglen roestge zwaarden,
verdorven gronden geven giftig zaad.

Droomen die door de tijden golven
als wilde waetren waaruit de branding slaat
breken door, en voor immer bedolven
liggen drommen doodsdesolaat.

Alwie nog d'aarde aanhangt in purperen droomen,
in wie steeds het lied van de verlossing brandt,
gedenkt wie aan gene zijde het eeuwig schoon
vonden voor wat zij verloren in hun vaderland.

Die zijn gevallen als te vroege dooden,
geteekenden met nog rookend het wapen ter hand,
in sommige harten leven zij als halfgoden,
andren hebben tegen hen haat in hun zielen gebrand.

Waar zijn de heilgen, die met jonge vanen
machtig en groot gingen der tijden tred.
Om hun lied stroomen oudren en kindren tezamen,
wie deed hen leed? Zij bleven onverlet.

Zuiveren, die de volken van wanen bevrijdden,
geestlijken, wie nimmer de liefde verliet.
o zang-verloornen, zing ons van die tijden,
laat mijn have branden, maar verwoest niet het lied:

2 September 1939

Ontmoeting met het dier

Geen zomer lokte ooit schatrender aan de kimmén,
jong, verrukt de morgen, schalen van wijn de dag,
de avond als een vrouw verpuurd door het beminnen,
hemel, aarde, lucht, drie kleuren voor een vlag.

Het nachtelijk sterrenhaar, met diademen spangen,
gesnoerd in 't webbe van èèn platina brillant,
de duizelende schrei uit nachtegalen zangen
omstreamend het azuur met parelklare band.

Wie kan de maten van d'extasen nù nog meten?
Tot welk een eedle drift steeg toen het jeugdgevecht?
Tournooi der liefde alleen: God, vrouw en wereld Weten
in een verrukt verband voorgoed tesaâm gehecht.

Zoo stijgend naar den top van willen en van wagen,
roeiend met elk tuig langs iedre norsche klip
vond hem het dier, dát, brad en driest van wanen;
't apocaliptisch monster spuwend geilst vergif.

En hij stond weerloos, naakt, keek naar zijn visioenen,
de vrouw alleen bleef trouw, werd klankdal van zijn lied.
God leek hoog en ver, hij bleef Zijn grootheid roemen,
Zijn Zoon werd hem voorgoed tot vreugd' in elk verdriet.

Het wereldpuin verwoei, 's nachts spuwden de ravijnen,
een solfergele damp stak als een reuzentong
ten rossen hemel op, men zag het monster kwijlen,
het schuim hing op zijn lip, de waanzin wrong het krom.

Het prijst zijn dikke huid een ondoordringbaar pantser,
het blaft, het rooft, het vreet, 't wordt van zijn bloeddrijf zat,
het waggelt in zijn roes, geilheid is in zijn ransel,
het slaat zijn klauwen rond gelijk een zonnerad.

En 't kwam bij hem, lokte met vreemde zangen,
lei strik of strop of aas, zong weer een lied hem voor,
't ontnam hem zijn visioenen, deed hem toch verlangen,
alles behoorde hem als hij zich aan 't beest verloor.

Maar hij zag vier kruisen staan, daarop vier stalen helmen,
en vroeg: 'Waar is mijn bloed; had ik het ook zoo veel?'
Hij trilde en hij zwoer: nooit zal het mij bedwelmen,
het monster dat braakt vuur en zingt, van Sieg en Heil.

Die zomer was verwoest, en 't licht gewei der boomen
wufde geen lieflijkheid, geen sproken naar hem toe,
maar in hem leefde nog 't geweld van vroegre droomen,
hij riep 't verleden op, en werkte nimmermoe.

De wondre donkre gloed die liefde huwt aan lijden
 en 't leven gansch verpuurt en 't doorlicht tot 't stralend eind
 nestelde zich in hem, hij moest die dan belijden,
 hij worstelde om dien zang, die sterk maakt en verreint.

Dan bleef hij gansch alleen, terzij van vriende' en horden,
 zijn strijd werd het geduld, zijn liefde weer die vrouw,
 zij lichaamb blond en schoon gestrekt was werelddal geworden,
 het avontuur maakt wild, maar dieper maakt de trouw.

Zijn land hing onder damp van blinkende rivieren,
 streed fel zijn kleinen strijd, verbeidde 't avontuur,
 dat kwam, besprong het beest en als arena stieren
 stiet het een bulken uit en spuwde ballen vuur;

een golf van doode monsters braakten zijn ingewanden,
 het blafte nog eenmaal voordat 't voorgoed verzonk,
 'n door hoogmoed gevallen dier, dat voordat 't zichzelf verbrandde
 reeds rotte als een kreng en als 'n hyaena stonk.

Maar die tot in zijk merg al 't leed had willen dragen,
 ontving een vreugde dan als God hem nog niet schonk,
 en wat hij 't minst van alles, nu had durven vragen:
 een nieuw lied zong de vrouw, en hoe 't in haar oogen blonk!

Geen jaar krijgt hij weerom, maar weêr gaat 't in hem woelen;
 o 't water van zijn ziel zal weer stormen in den tijd,
 hij voelt het bloed dat roept, hij zal 't weer altijd voelen,
 moet rukken naar de aarde het feest der eeuwigheid.

1940-1944

Oorlogsnajaar

Warom kan ik het land nu niet beminnen,
blijf ik hier, traag, alleen aan 't venster staan?
de wielewaal en 't waterhoen zie 'k gaan,
en waren zij niet eens mijn lievelingen?

Ik volg hen niet; er is iets dood van binnen,
iets in de wereld heeft mij dit aangedaan.
Ik zou nog wel, ach, 'k wou nog 't land ingaan,
hoe branden daar al de herinneringen!

Het kan toch niet, ik kan daar nu niet gaan,
ik had de verten lief, als de bijzond're dingen
die eerst zoo green, nu naar het purper dringen,
het najaarsloof, de zachte ritselingen
die van het loof tot onder 't water gaan.
Ik had haar lief, ik blijf bij 't venster staan.

Herfst 1940

Volk aan de zee

Waar is nu het eigene leven
van dit volk aan de zee en de stroomen,
waar van schepen 't trotsche stoomen
en het ijle getoet der sirenen,
muziek voor havens en steden,
met 't knallen der afscheidsschoten,
hoe heeft men dat vroeger genoten!
Maar 't volk is nog dat van 't verleden.

't Wil zich steeds naar den duinrand begeven
om te zien of de schepen weer komen;
het bewegen der zeekasteelen
- niets voedt zoozeer jonge droomen -
is van den einder verdwenen.
Maar de zeelucht, die zeelucht blijft wegen.

In Holland, 1941

Van een gevangene

Haat hoor ik uit ieder woord.
Word ik 's morgens wakker
bestaar de wanden, hoor weer 'moord',
is slechts haat mijn makker?

Komt Gods tred soms naderbij
begin ik te vergeten,
groeit de stilte wei in mij,
maar 'k wil weten, weten:

wanneer toch dit zware tij,
wanneer deze vuren,
haat en dood eens zijn voorbij;
het blijft duren, duren.

Blijf ik hier in deze cel,
stroo, vier klamme wanden;
heb ik al iets van de hel,
zal ik zoo verbranden,

verteeren van een hongrig vuur?
Mijn hart dat nog wil bidden
vindt geen hemel, ziet een muur,
wil uit de wanden springen.

Zoo was gister: hij moest dood,
die heilig zwoer het leven,
hij was mijn jonge celgenoot.
O God, ik mag niet beven!

Ik blijf nog wat in deze eel
zonder dag en zonder uren.
Ik wacht op iets, maar o ik tel
HOE LANG DIT NOG MAG DUREN!

Na een gevangenen-relaas, 1942

Onbekende held

Wat in het duister vloekte daar die lantaren,
welk zwaar geheim ving de bliksem van dat licht?
Een beeld, zijn beeld, 't liet mij niet meer bedaren,
het teelde voort in mij 'n verschrikkelijk gezicht:

zoo langs de huize', in donker, sluipen thans opgejaagden
hier en in Parijs, in Warschau, Amsterdam,
zij vragen naar geen loon, die tienmaal alles waagden,
hun leven is een lijn, ee'n korte felle vlam.

Ik dacht aan hen, die plots zoo zijn gebleven,
die 'k zelf gekend heb: open, eerlijk, trouw,
hun warme namen; Charles, Edward, Steven,
zoovelen, die 'k altijd in mijn gedachten hou.

Wie aan hen denkt vloekt: 'concentratiekampen';
ik buig mijn hoofd als ik soms langs een kom:
'die, zegt men, was in Vught, die in Buchenwald en
die kwam uit Ommen als een oud wrak weerom.'

Noem alle ellenden en, noem al des wereldds kwalen,
zeg vuurdood, geilheid, verbranding of de strop,
men kan toch nooit het schreiende verhalen,
het diepste van den kelk is droesem, bitter sop.

Ik dacht aan namen, - als kind moet men die leeren, -
aan Nero, Cromwell, de tijd van 't Schrikbewind,
Spaansche Inquisitie, aan Christnen voor de leeuwen,
ik dacht aan bloed en vuur, maar niets maakte mij zóó wild

als 't beeld, dat ik nu zag, de vloek dien ik moest hooren,
de stem, die 'k had herkend, die 'k niet herkennen mocht,
die onbekende held, die naar 't donker liep verloren,
en die dezen avond nog voor duizend levens vocht.

Ergens in Europa, 1943

Gedachtenis

‘De student en kornet Gerard Frank Smits uit Hulsberg werd ter dood veroordeeld wegens het bij hem aantreffen van wapens, die hij tegen de Duitschers gebruiken wilde. Het vonnis werd met de kogel voltrokken.’
Dagbladbericht 10 Mei 1944

Die zoo gevallen is
zal meer voor ons gaan leven,
dit dapper eenzaam sneven
hoeft geen gelijkenis,
gij ook zijt held bewezen:
GERARD FRANK SMITS.

Wie kwam 't Uw vader melden,
hoe heeft 't uw broer gehoord:
gij werd door hèn vermoord,
die de wereld 'Heil' voorspelden
wijl gij niet braakt uw woord,
GERARD FRANK SMITS.

Een korte slag, een kogel,
'n gehaat stuk Pruisisch lood,
toen brak over ons Uw dood,
maar 'n ziel steeg als een vogel
boven dieverij en nood:
GERARD FRANK SMITS.

Wat was ons hier gebleven?
Wie maakt de harten vrij?
Het werd weêr tiende Mei,
dan stond uw dood beschreven
en 'n wekroep werd gij, Gij:
GERARD FRANK SMITS.

Uw jonge moed, uw strijden,
vergeten mag het nooit,
en werd uw asch verstrooid,
zij zal de aarde wijden,
uw zaad heeft haar vermooid,
GERARD FRANK SMITS.

Nu krast een nieuwe makker
uw naam in muur en kast,
verbijt zijn kleinen last
en roept de lauwen wakker,
uw naam als vlag ten mast:
GERARD FRANK SMITS.

Heeft iemand U verraden
en loerde op Uw dood?
Gij wordt toch heldengroot
met witten roem beladen
die 't land uw leven bood:
GERARD FRANK SMITS.

Prins Jezus in Wiens armen
doodskou verglijdt en leed,
Gij weet wat deze deed,
Schenk Gij dus rijkst erbarmen
aan hem, die hield zijn eed:
GERARD FRANK SMITS.

10 Mei 1944

Tijdzang

Klaag niet meer. Der wereld dingen vielen,
wij werden vreemden, maar elkaar nooit méér verwant.
Een na een gingen wel de grenzen knielen
doch 't heiligst bleef ons toch: het land.

Laat dat nu groeien!
Laat het, nu 't geslagen, willend zich opricht niet meer alleen;
geeft het gedachten: riemen om verder te roeien,
uw strakke geest, uw vurigste gebeene.

En gij die lang verhuld door weedom zijt bevangen
wees stoer en sterk, of stom in het geduld,
geen oord ter wereld of vreugde en verlangen
flakkeren weder op, van rijk geheim vervuld.

Die zijn gevangen vrage' dadenrijk vereeren.
Zaagt gij geen grooten met roerend gelaat
hun monden ten zoen naar onze aarde keeren,
zaagt gij hen soms in verneedrend gewaad?

Zal wat verwacht wordt nu spoedig nabij zijn?
Het lied dat de trillende klank aanheft,
waardoor weer uw ziel, uw ziel weer zal vrij zijn,
heeft zich al tusschen de heuveln gehecht.

Soms denk ik den helderen klank reeds te hooren:
een schok, die de wereld niet langer verscheurt.
Werd uw ziel dan gesterkt, werd 't nieuw' in u geboren,
heeft lijden den glans uwer liefde gekleurd?

Daarop is het wachten; dat moesten wij leeren:
dat voor andren, niet voor ons zelf klinkt ons lied.
De stem van 't goede tij is nu niet meer te keeren.
Hooft gij ze nog niet, o hoort gij ze nog niet?

Juni 1944.

Vijfhonderd helden

Volgens een verklaring van den Nederlandschen Minister van Justitie voor Radio Oranje zijn 500 gevangenen uit het concentratiekamp te Vught zonder vorm van proces ter dood veroordeeld. De namen zijn bij appel afgeroepen, waarna allen werden gefusilleerd.

Zij waren vijfhonderd. Een vrouw is om hen gaan schreien.
Ik ook, 'k heb niet gevraagd: was een vriend van mij soms bij hen,
een dichter wellicht, of iemand van op een kantoor.
Vijfhonderd Nederlanders werden opgeroepen en zonder verhoor
doodgeschoten als een dier.
God, en dit geschiedde nu, en hier.

Wat was daar voor gespuis? Waren 't veeleer beesten
die hen bewaken moesten,? Waren 't toch soms hellegeesten,
zoo'n duivelsch geil gebroed, dat in wellust bloed doet stroomen
van oud'ren, jong'ren, kindren, van Nederlandsche vromen,
en namen dan hun vlucht
uit 't heldenkamp: uit Vught!

Hoe droef wordt Nederland? Vijfhonderd helden vielen,
hun lijf den beul ten prooi, maar God, God nam hun zielen
en zet hèn ons ten troon, die zwoeren houwe trouwe
voor 't goed slechts van hun volk; en laat ons opwaarts schouwen
uit worstlend Nederland
naar zoo groot onderpand.

Zagen zij de vrijheid reeds? Hoorden zij den Vrede kloppen?
Dachten: 'Dra zij we vrij. Wellicht morgen. Wellicht nog een
nacht slapen op dit stroo en zijn in dees barakken.'?
Maar stampend in het rond tergen nog beulen-hakken
en drijven op den haat.
En angst volvoerde' hun daad!

Wie namen zij het eerst? Wat is erger, eerst of laatst?
Hoe ving dit treurspel aan? Is elk woord nu niet misplaatst?
Hoorden de laatsten van d'eersten nog den nood?
Hoorden de beulen weer hun laster: 'dood is dood'?
En moordden in ons volk
tot 't bloed was als een wolk.

Waarom is dit geschied? Wijl z'onze besten waren.
Wijl, gevangen, zij den vijand nog angst konden baren.
Den 'vijand'? Neen, een ander..., geen menschelijk woord
is te vinden voor de schuldgen aan zoo'n moord.
Die eerst het recht verkracht
bezoedelt wèl zijn macht!

Vijfhonderd waren zij. Andre vijfhonderden gingen
al eerder op dien weg. En lieten zich niet dwingen
in 't verraderlijk gareel, waar, gemuilkorfd en geketend,
een valsch bastaardig broed hùn dood heeft meêgeteekend.
En sloten geen verbond
met minder dan een hond.

Waarom niet wij, maar zij? Heeft een van ons 't verdiend
boven andren: 't geluk der vrijheid, en dat men weer kan wezen
onder vrienden, en niet meer hoeft te vreezen dat
spreken over wat wij allen, stil gekoesterd, hebben liefgehad: vriend
een waarachtige koningin
en dat jonge prinselijke gezin?

Waarom, waarom, waarom? Och, schreien zal niet helpen.
Hùn monden spreken, stom: 'Het leed zal eêr niet stelpen
voordat, met Godes hulp en de verbonden machten,
het tuig is weggevaagd, en men het af zal slachten
en klinken aan een paal
en reiken 't galgenmaal'.

October 1944

De Profundis

Ik zal staan en alleen zijn, mijn God,
heel alleen zal ik staan in 't gebod,
ik zal staan, maar keer mij al om:
och, overal groeit het gebrom.
Omhoog jagen d'engelen om.

Ik zal hooren, U, hooren, mijn God,
hoog op den troon van het lot,
daar staat Gij, mijn God, en ik schouw,
ik tuur in de diepte van 't berouw
en ik schrei, ik schrei als 'k U schouw.

Want Gij alleen zijt het, God
Gij alleen, d'almachtige God,
en niets, en niets dat ik weet
dan Gij, dan Gij dien ik eet:
Liefde; al 't andre is leed.

Colophon

Een droeve taak was het, verzen te moeten schrijven over den bittersten der tijden. En een vreemd iets, te verzamelen wat zoo in 't geheim tot vrucht werd. Als 't nu geopenbaard wordt, zij 't vooral, opdat eenige dezer gedichten mogen zijn: hulde, gedenkteeken of gebed voor onze groote dooden, onze moedigste strijders.

Op initiatief van Uitgevedj Winants C.V. werden zij hier voor het eerst verzameld en ten bate van de Hulp-Actie van het Roode Kruis bij deze uitgeverij in het licht gegeven.

De verzen werden gedrukt met de Nobel-Antieke letter door Gebrs. Anten, drukkers te Heerlen.

Amby, Januari 1945